

OD GLAŽUTE DO STEKLARNE - STEKLO NA ROGAŠKEM

Rokodelski center Rogatec

Pot k ribniku 3, 3252 Rogatec

T: (0)3 810 72 22

E: rokodelski.center@rogatec.si

I: www.rogatec.si

Spletna trgovina: elodn.rogatec.si

Besedilo:

Jože Rataj, Pokrajinski muzej Celje

Zavod za kulturo, turizem in razvoj Rogatec

Fotografije: arhiv zavoda, Steklarna Rogaška

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja: Evropa investira v podeželje

Projekt: »VČERAJ, DANES, ZA JUTRI«

»Za vsebino je odgovoren Zavod za kulturo, turizem in razvoj Rogatec, Pot k ribniku 6, 3252 Rogatec. Organ upravljanja, določen za izvajanje Programa razvoja podeželja RS za obdobje 2014-2020, je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.«

ZGODOVINA

Prve gozdne steklarne oziroma glažute v Obsotelju in na Kozjanskem so nastajale na zemljiških gospoščinah in se usmerjale predvsem v proizvodnjo steklenic za mineralno vodo mineralnih vrečev na območju Rogaške Slatine in okolice.

Pogoj za razvoj so bile zadostne gozdne površine. Te so dajale dovolj lesa, potrebnega za taljenje steklene mase in pridobivanje pepelike (steklarske soli), ki so jo dodajali kremenčevemu pesku, da so znižali njegovo tališče. Glažute so najpogosteje ustanavljali zemljiški gospodje, ki so vabili steklarske mojstre iz srednjeevropskega prostora (predvsem avstrijskih dežel, Češke, Bavarske in Šlezije) in jim dajali v zakup dele svojih gozdov. Glažutarske naselbine so bile lesene, odmaknjene od drugih naselij v težko dostopnih predelih. V njih je po velikosti izstopala stavba s talilno pečjo. Steklo so talili od konca aprila do konca oktobra, v preostalem času pa so pripravljali les za pepeliko in gradili nove peči. Steklarji so sloveli kot nomadi, ker so se selili med posameznimi glažutami. Te so poleg steklarskih mojstrov, pomočnikov in vajencev zaposlovale še pepelarje, talilce, kurjače, drvarje, lončarje, nosače, modelarje, v večjih steklarnah pa tudi brusilce, slikarje in graverje. Zaposlenih je bilo od okrog 10 delavcev pa vse tja do 100 in več.

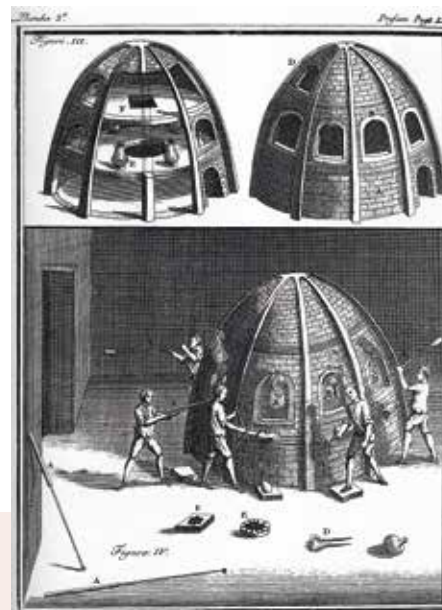

Karel Russ, Dekle ob slatinskem izviru, okoli 1810, Steierisches Trachtenbuch

Prve steklarske peči so bile lončene in so imele en talilni lonec, pod katerim so kurili z drvni. Največkrat so imele peči v spodnjem delu kurišče, ki je bilo zidano iz naravnega kamna. V srednjem delu je bil prostor za taliine lonce, zgornji del pa je služil kot hladilna peč, izdelana iz žgane gline. Življenjska doba teh peči je bila od pol do enega leta. Glažute na našem območju so uporabljale peči s štirimi do šestimi talilnimi lonci, kasneje se je njihovo število povečalo na osem ali celo dvanajst loncev na peč. Poleg talilnih peči so imele glažute tudi temperirne peči, v katerih so steklarsko orodje neprestano ogrevali, in peči za kalciniranje pepelike. Najpomembnejši tehnološki napredek je predstavljala iznajdba steklarske pipe okoli leta 50 pred našim štetjem. Iznajdbo pipe pripisujejo Feričanom. Steklarska pipa je omogočila pihanje votlih steklenih izdelkov.

Steklo v talilnih loncih je bilo zaradi vsebnosti kovinskih oksidov v kremenčevem pesku ali pepeliki največkrat rahlo obarvano in motno. Za razbarvanje so v taliine lonce dodajali različne snovi, najpogosteje arzenik in s tem dobili razbarvano čisto steklo. Za barvanje pa so dodajali kovinske okside npr. zlato za rdečo barvo, srebro ali krom za rumeno barvo, mangan ali nikelj za vijolično barvo, železo za zeleno barvo in kobalt za modro barvo.

Talilna peč za steklo. Zgoraj prerez: spodaj kurišče, v sredini prostor za taliine lonce, zgoraj prostor za ohlajanje izdelkov. Spodaj prikaz pihanja steklenih izdelkov. Gre za delo L'Art de la Verrerie, ki ga je Antonio Neri izdal v Firencah leta 1612 in je izšlo v nemškem prevodu Johannesa Kunckla z naslovom Ars Vitriaria leta 1679.

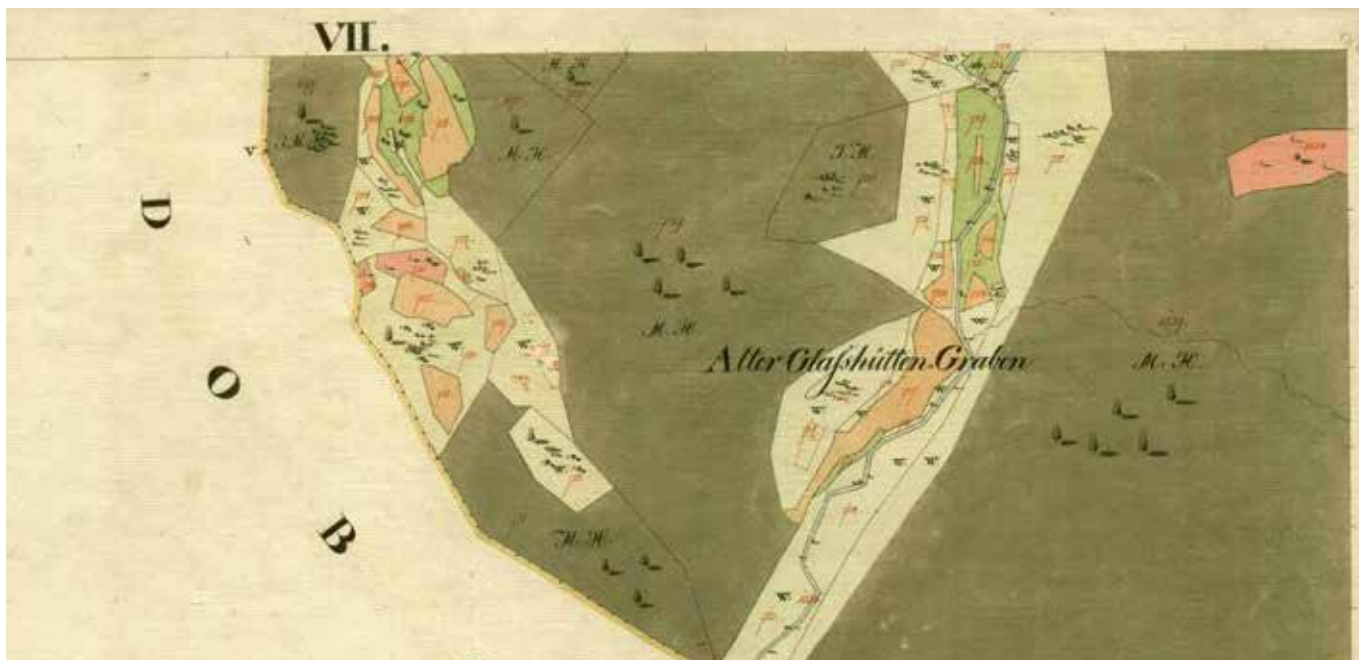
Glažute na tem območju so izdelovale poleg steklenic za slatino še steklovino za shranjevanje zdravil in živil, pivsko posodje, svetila, stekleno servirno in jedilno posodo in steklo za šipe. Dragocenejše izdelke so krasili z rezanjem, brušenjem, graviranjem in emajlnim ter zrcalnim poslikavanjem tako, da prehajajo dekorativni elementi od umetniških in umetnoobrnih do narodopisnih značilnosti. Izdelki za vsakdanjo rabo so bili večinoma gladki, strogo funkcionalni in estetsko preprosti, a še vedno občudovanih oblik.

Steklenici za mineralno vodo, Jelovec, 1. polovica 19. stoletja, hrani Pokrajinski muzej Celje

Na območju gosposčine Rogatec je že leta 1665 delovala glažuta v gosposčinskem gozdu Macelj, katerega lastnik je bil Johann Seyfried Eggenberg. V letu 1701 ali začetku 1702 je po smrti svojega steklarskega mojstra Johann Seyfried prosil svojega brata Johanna Christiana, naj mu pošlje novega steklarja. Še istega leta je v rogaško glažuto prispel mojster Pankratz Piebl. Kasneje je nastala glažuta v t. im. Starem glažutarskem grabnu, ki je začela delovati na prelomu iz 17. v 18. stoletje, v času, ko je bil lastnik gosposčine Karl Kajetan graf Leslie poročen z Marijo Jozefo Eggenberg.

Glažuta je stala v Dobovcu ob potoku, ki se izliva v Sotlo. Tretja glažuta je bila v Jelovcu na južnem pobočju Boča in se omenja že v drugi polovici 18. stoletja, ko jo je dal tam zgraditi grof A. Gaisruck in se zaradi stisnjenosti v ozki dolini ni razvila v večji obrat.

Glažuta v Dobovcu pri Rogatcu, Franciscejski kataster, 1825, Arhiv Republike Slovenije

Kot zadnja klasična glažuta, ki je postala največja, je bila v Logu ob Sotli. V njej so izdelovali poleg steklenic za mineralno vodo še servirno in pivsko posodje. Glažuta je zaposlovala 40 steklarjev in 25 drvarjev. Tedensko so izdelali do 3800 steklenic. Slabe prometne poti od steklarne do polnilnice slatine v Rogaški Slatini so povzročale zelo velik lom steklenih izdelkov. Po letu 1812 je glažuta iz Loga ob Sotli odprla prodajno skladišče v Zagrebu in od tam pošiljala steklene izdelke po celotni Iliriji. S proizvodnjo je dokončno prenehala leta 1890. Kot zadnja je nastala v Straži pri Rogatcu. Zgradil jo je dolgoletni gost zdravilišča v Rogaški Slatini baron Michael von Poschinger, ki je prihajal iz Theresienthala v Bavarskem gozdu. Proizvodnja se je začela po letu 1860. Premog, ki ga je steklarna uporabljala kot kurivo, je omogočal cenejšo proizvodnjo in boljši izkoristek, kar je vplivalo na ceno steklenih izdelkov.

Glažuta Log ob Sotli, Franciscejski kataster, 1825, Arhiv Republike Slovenije

Steklarno Rogaška so zgradili na močvirnatem terenu v Tržišču pri Rogaški Slatini. Lokacijo so izbrali zaradi rudnika premoga in znanega zdravilišča v neposredni bližini. Leta 1927 sta Viljem in Rihard Abel prižgala prvo talilno peč. Steklarna je že od začetka izdelovala zahtevnejše ročno pihane izdelke iz kristalnega stekla, med katerimi so izstopale steklenice, vrči, vaze in kozarci v gladki, brušeni ali slikani izvedbi. Omenjena steklarna še vedno izdeluje predvsem brezbarvno brušeno kristalno steklo. Ker se je steklarska industrija soočala s pomanjkanjem steklarskih mojstrov, je leta 1947 poleg steklarne odprla še industrijsko šolo (kasnejšo Steklarsko šolo) v Rogaški Slatini. Ta izobraževalna ustanova je dala steklarski industriji več deset generacij steklarjev, ki so svoje znanje uporabili pri izdelavi in krašenju steklenih izdelkov.

Nova steklarna pri Rogaški Slatini, Foto-Atelje "Pelikan" Celje, 1927, hrani Muzej novejšje zgodovine Celje

ROKODELSKI CENTER ROGATEC

Rokodelski center Rogatec je bil ustanovljen leta 2014 z namenom ohranjanja rokodelskih znanj in veščin. V okviru centra deluje 5 profesionalno opremljenih delavnic – steklarska, lončarska, pletarska in tkalska na dvorcu Strmol ter mizarska v prostorih stare osnovne šole. V centru se rokodelska znanja in veščine prenašajo na mlajše generacije s prikazi, učnimi delavnicami in tečaji. V okviru programa Okusimo dediščino sta posamičnim nenapovedanim obiskovalcem brezplačno na voljo dva mojstra, ki predstavita svojo rokodelsko tehniko in izdelke, po želji pa se v ročnih spretnostih lahko preizkusi obiskovalec in izdelava svoj izdelek. Po predhodnem dogovoru je skupinam na voljo velika izbira programov za obiskovalce. Opremljene delavnice so namenjene tudi obrtno proizvodni dejavnosti – razvoju in izdelovanju replik ter novih rokodelskih izdelkov iz dediščine in kulturnega izročila Obsotelja in Kozjanskega.

V steklarski delavnici so na voljo naslednji programi za obiskovalce: Poslikava steklenega obeska, Slikanje na kozarce, Mozaik iz stekla, Obdelujem ravno steklo in Slikam steklo. Predstavljamo nov program Glažutarska pot. Steklarskim mojstrom je delavnica na voljo tudi v najem.

POSLIKAVA STEKLENEGA OBESKA

Delavnica Poslikava steklenega obeska se izvaja v okviru programa Moj dedek rokodelec. Udeleženci spoznajo osnovne tehnike slikanja na steklo. Udeleženec poslika stekleni obesek, ki je lep dodatek verižici.

Delavnica traja 30 minut.

Primerno za 1., 2. in 3. triado ter srednje šole.

SLIKANJE NA KOZARCE

Delavnica Slikanje na kozarce se izvaja v okviru programa Rokodelske delavnice kot tehniški dan. Udeleženci spoznajo barve in osnovne pripomočke za slikanje na steklo. Pripravijo načrt z motivom, katerega po navodilih preslikajo na kozarec. Poslikan kozarec damo v peč, kjer se barve zapečejo in postanejo odporne na mehanske vplive.

Delavnica traja 1 uro.

Primerno za 3. triado in srednje šole.

MOZAIK IZ STEKLA

Delavnica Mozaik iz stekla se izvaja v okviru programa Rokodelske delavnice kot tehniški dan. Udeleženci spoznajo različne vrste stekla. Pripravijo načrt z motivom. Nato lepijo barvne koščke na stekleno ploščico. Ploščico damo v peč, kjer se barvni koščki stekla spremenijo v sliko.

Delavnica traja 1 uro.

Primerno za 3. triado in srednje šole.

OBDELUJEM RAVNO STEKLO

Na tečaju Obdelujem ravno steklo udeleženci spoznajo osnove obdelave ravnega stekla: osnove rezanja stekla (osnove zasteklevanja, rezanje ravnih linij in rezanje nepravilnih oblik). Udeleženci izdelajo izdelek po načrtu.

Tečaj traja 12 ur.

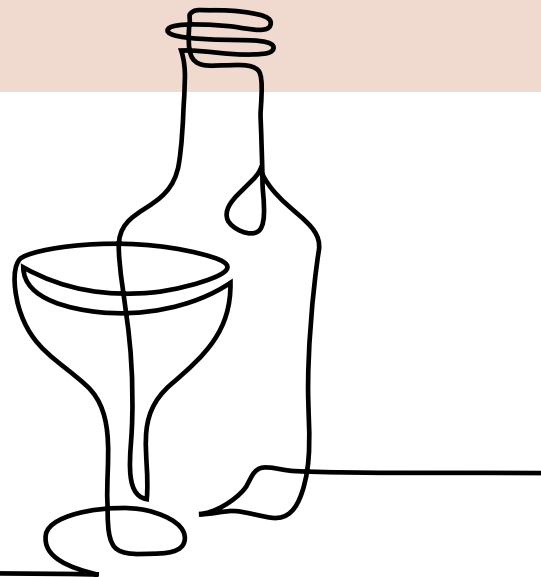
Primerno za srednje šole.

SLIKAM STEKLO

Na tečaju Slikam steklo udeleženci spoznajo osnove slikanja na steklo: osnove slikanja (pika, črte, listi), osnove slikanja ovalnih potez in povezovanje osnovnih elementov v motiv.

Tečaj traja 18 ur.

Primerno za srednje šole.

GLAŽUTARSKA POT

Trajanje programa: 4,5 h

Ogled proizvodnje stekla v Steklarni Rogaška

Ročno pihanje stekla ali Oblikovanje stekla nad odprtim plamenom v Rokodelskem centru Rogatec

Ogled dvorca Strmol

Udeleženci si izberejo eno delavnico. Minimalno število udeležencev je 25. V primeru večjega števila udeležencev oblikujemo 2 skupini: ena skupina se udeleži izbrane delavnice, druga pa ogleda dvorca Strmol. Nato se skupini zamenjata.

Vsaka posamična delavnica oziroma ogled traja po 1,5 h.

Na delavnici Ročno pihanje stekla udeleženci spoznajo postopek taljenja stekla, ročno pihanje, vrtenje, vlivanje, stiskanje in odbijanje stekla. S pomočjo mentorja udeleženec s škarjami steklo odreže, razvleče s pinceto in s steklarskim možem odbije od steklarske pipe. S tehniko vlivanja naredi svoj pečat.

Primerno za 2. in 3. triado ter srednje šole.

Na delavnici Oblikovanje stekla nad odprtim plamenom udeleženci spoznajo surovine za steklo in postopek oblikovanja stekla nad odprtim plamenom. Ob pomoči mentorja udeleženec pripravi paličico nato okoli nje ovije steklovino. Ohlajeno stekleno kroglico damo na vrvico in nato zavežemo okoli zapestja.

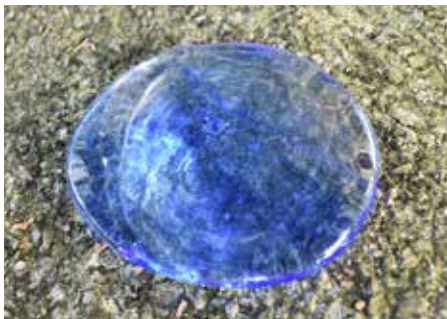
Primerno za 3. triado in srednje šole.

SODOBNO OBLIKOVANJE

V steklarski delavnici Rokodelskega centra Rogatec poteka proizvodnja novih, sodobnih steklenih izdelkov, kateri odražajo inovativnost in nadpovprečno dodano vrednost. Izdelke je možno kupiti v spletni trgovini Lodn <https://elodn.rogatec.si> in v prodajni galeriji na dvorcu Strmol.

Zavod za kulturo, turizem in razvoj Rogatec

Pot k ribniku 6, 3252 Rogatec
T: (0)3 818 62 00, (0)40 373 000
E: zavod@rogatec.si
I: www.rogatec.si
Spletna trgovina: elodn.rogatec.si

Leto izdaje: 2019 | Naklada: 1500